

کلات نادری؛ قصر خورشید

شهر تاریخی کلات به فاصله ۱۴۵ کیلومتری شمال مشهد در بستری کوهستانی و بیضی شکل در دامنه شمالی کوه های هزار مسجد واقع شده است. دژ تاریخی کلات در حدود ۲۶ کیلومتر طول و ۱۲ کیلومتر عرض دارد. این دژ بنا بر موقعیت و وضعیت طبیعی خود در طول تاریخ همواره از اهمیت نظامی فراوانی برخوردار بوده است.

کلات در لغت به معنی «آبادی و زیستگاه بر فراز کوه» است و همان گونه که از نامش پیداست، فراز و فرودهای تاریخی اش را با نادر تجربه کرده است. چون زمانی که نادرشاه افشار در خراسان به حکومت رسید، کشور ایران با ضعف حکومتی روبه رو بود. نادر نه تنها در میان ایرانیان اتحاد ایجاد کرد بلکه مهاجمان ایران را نیز به عقب راند و کشورگشایی را تا هندوستان ادامه داد.

کلات وسعتی در حدود ۳۲۷۶ کیلومتر مربع دارد. این شهرستان از شمال به وسیله تپه ماهورهایی به طول ۱۸۰ کیلومتر با کشور ترکمنستان هم مرز است و از جنوب به کوه های هزار مسجد و شهرستان مشهد و از شرق به شهرستان سرخس و از غرب به شهرستان درگز محدود می شود.

مهم ترین یادگار نادرشاه افشار در کلات، کاخی به نام قصر خورشید است. این قصر در میان باغی بزرگ به شیوه باغ های ایرانی بنا شده، اما ساختمانش ترکیبی از معماری دو کشور ایران و هندوستان می باشد. دلیل استفاده از معماری هندی، آن است که نادر علاوه بر سیم و زر و جواهر، هنرمندان زیادی را از هند به ایران آورد و از میان آنها زبده ترینشان را به آرایش قصر خورشید واداشت. سنگ های پر حجم و سنگین نمای بیرونی این مکان، که تصاویری از انواع میوه های گرمسیری و پرندگانی چون طوطی می باشد، نشان دهنده این موضوع می باشد که هنرمندان هندی این قصر زیبا را حجاری کرده اند. زیرا در آن زمان میوه هایی چون موز، آناناس و... در ایران وجود نداشته تا سنگ تراشان ایرانی بتوانند شبیه آنها را حجاری نمایند.

مجموعه باغ کلات نادری و عمارت خورشید برای آرامگاه نادرشاه افشار در سال ۱۱۶۰ هجری قمری و به دستور وی ساخته شده است. این بنا بعدها و در دورانی که آل جلایر در این منطقه حکمرانی داشته، با تغییراتی اندک به صورت کاخ، مورد استفاده قرار گرفت. عمارت خورشید با معماری ویژه ایرانی، با بخشی استوانه ای شکل (۲۰/۹۴ متر از کف زیرزمین و ۱۱/۳۰ متر بلندتر از پوشش طبقه همکف) ساخته شد.

به عنوان برخی از آثار تاریخی کلات می توان به بند نادری، قلعه فرود برج های نگهبانی، کتیبه نادری، بقایای دروازه ارغوانشاه، بقایای آب انبارها و اقامتگاه نادرشاه در خشت بعلاوه دو اثر تاریخی عمده کاخ خورشید و مسجد کیود گنبد اشاره کرد.

قصر خورشید، ساختمانی سه طبقه می باشد که طبقه زیرین این مکان، جایی بسیار تاریک و ترسناک بوده که گفته می شود احتمالاً از این محل یا برای نگهداری بخشی از خزاین نادر و یا زندانی مغضوبین درگاه، مورد استفاده قرار می گرفته است. طبقه دوم یا همکف دارای تالاری بزرگ است که این تالار نیز با تزئیناتی به شیوه بناهای صفوی آراسته و طلاکاری شده است. به دلیل اینکه دورادور دیوار این محل، کتیبه ای حاوی سوره نبأ به همراه تاریخ مرگ نادر دیده می شود، برخی افراد اینگونه نتیجه گرفته اند که نادر، قصر خورشید را به عنوان آرامگاه خود بنا نموده است. این در حالی است که آرامگاه وی در شهر مشهد به همراه تندیس از خود او که سوار بر اسب است قرار دارد.

طبقه سوم این بنا، گنبد استوانه ای بزرگ است که از ۶۶ نیم ستون سنگی تشکیل شده به همین علت در میان تمام بناهای تاریخی ایران، یکتا و بی همتا می باشد. از کنار این گنبد مدور می توان باغ زیبای پیرامون قصر و نمای عمومی شهر کلات را مشاهده نمود.

بهترین فصل برای سفر به کلات نادری، نیمه دوم بهار و تابستان است. زمستان کلات بسیار سرد و نامناسب برای مسافران می باشد. در اوایل بهار و پاییز نیز گرچه هوا خوب است اما گاه باران های سیل آسایی در این منطقه می بارد که برخی از این باران ها تا یک هفته ادامه پیدا می کند. تنها اقامتگاه در کلات نادری، مهمانسرای شهرداری می باشد و همچنین این نکته را نیز باید اشاره نمود که از نظر امکانات کمپینگ، چه در شهر کلات و چه اطراف آن زمین های آزاد زیادی وجود دارد که برای چادرزدن مناسب می باشند.

